

ZÁKON

č. 218/2003 Sb.

ze dne 25. června 2003

O ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE ZA PROTIPRÁVNÍ ČINY A O SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE A O ZMĚNĚ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ (ZÁKON O SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE)

Změna: 383/2005 Sb., 253/2006 Sb., 345/2007 Sb., 129/2008 Sb., 41/2009 Sb.,
181/2011 Sb., 301/2011 Sb., 357/2011 Sb., 459/2011 Sb., 375/2011 Sb., 193/2012
Sb., 390/2012 Sb., 45/2013 Sb., 77/2015 Sb., 86/2015 Sb.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

ODPOVĚDNOST MLÁDEŽE ZA PROTIPRÁVNÍ ČINY A SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE

HLAVA I OBECNÁ USTANOVENÍ

§ 1

Účel zákona a jeho vztah k jiným zákonům

(1) Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.

(2) Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů.

(3) Pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů.¹⁾

¹⁾ Trestní zákoník.

Trestní řád.

Občanský soudní řád.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

K odst. 1

1. Předmětem úpravy tohoto zákona je úprava trestní odpovědnosti mládeže, ukládání opatření za protiprávní činy, řízení ve věcech mládeže a výkon těchto opatření, čímž dochází k vymezení věcné působnosti tohoto zákona. Jedná se o komplexní úpravu hmotněprávních a procesních aspektů trestání mládeže včetně vymezení sankcí, které je možné mládeži za protiprávní činy uložit.

2. Zákon vymezuje rozdíly speciální právní úpravy mládeže oproti úpravě v obecných a souvisejících předpisech, zejména v trestním zákoníku. Vymezuje tedy odchylky od obecné právní úpravy a vztahuje se na všechny osoby mladší 18 let, které se dopustí protiprávních činů.

3. Toto rozdělení vychází též z Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) z čl. 32, který zaručuje zvláštní ochranu dětem, a tedy i mládeži. Dále i Evropská unie se zaměřila na speciální ochranu „zranitelných“ (vulnerable) podezřelých, do níž spadají i děti. Úmluva o právech dítěte (sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., dále jen „Úmluva o právech dítěte“) obsahuje ustanovení o zranitelné pozici dětí, kterými se dle čl. 1 Úmluvy rozumí všechny lidské bytosti mladší 18 let, pokud není zletilosti nabyto dříve. Vyšší stupeň ochrany je tak třeba vyžadovat ke všem osobám mladším 18 let, tedy i k obviněným a podezřelým, neboť zletilost obvykle nebývá spojována s trestní odpovědností.

4. Tento zákon je v souladu jak s právem EU, tak s ústavním pořádkem ČR a dalšími mezinárodními smlouvami. Zákon plně respektuje mezinárodní dokumenty přijaté pro oblast zacházení s delikventní mládeží, konkrétně:

- Minimální standardní pravidla soudnictví nad mládeží (tzv. Pekingská pravidla, rezoluci OSN č. 40/33 ze dne 29. 11. 1985),
- Směrnici OSN pro prevenci kriminality mládeže (tzv. Riyadskou směrnici, rezoluci OSN č. 45/112 ze dne 14. 12. 1990),

- Pravidla OSN k ochraně mladistvých zbavených osobní svobody (rezoluci OSN č. 45/11 ze dne 14. 12. 1990),
- Úmluvu o právech dítěte (rezoluce OSN 44/25 z 20. 11. 1989, viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.).

5. Pokud jde o dokumenty Rady Evropy orientované na mládež, nutno uvést především:

- doporučení Rady Evropy č. R (87)20, týkající se společenské reakce na kriminalitu mládeže,
- doporučení Rady Evropy č. R (88)6, týkající se společenské reakce na kriminalitu mládeže z řad mladých lidí pocházejících z přistěhovaleckých rodin,
- rezoluci č. R (66)25, o krátkodobém zacházení s mladistvými pachateli do 21 let věku.

6. Z obecných trestně politických dokumentů Rady Evropy jde o:

- rezoluci č. R (65)1, o trestech nahrazujících trest odnětí svobody,
- doporučení č. R (87)18, o zjednodušení trestního řízení,
- doporučení č. R (92)17, o jednotném postupu při ukládání trestů,
- doporučení č. R (70) 1, k praktické organizaci opatření dohledu a pomoci podmíněně odsouzeným nebo podmíněně) propuštěným,
- doporučení č. R (87)3 – Evropská vězeňská pravidla [tj. přepracovaná rezoluce (73)5] a v neposlední řadě,
- doporučení č. R (99)22, ohledně přeplněnosti vězeňských zařízení a nárůstu počtu vězňů.

K odst. 2

7. V tomto odstavci je zřetelně vyjádřen princip **tzv. restorativní justice** (oproti pojetí justice retributivní), která nahlíží na spáchaný trestný čin jako na konflikt mezi pachatelem a poškozeným. (Blíže k tomuto principu např. Zehr, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 48 s.) Díky tomuto pojetí dochází k větší angažovanosti poškozených do celého trestního řízení, navíc se objevují takové systémy možných opatření zahrnující i odklony, které mají za úkol odklonit trestní řízení mimo hlavní líčení a dosáhnout výsledku mimo rozhodnutí o vině a trestu, respektive opatření u mladistvých, čímž dochází k diferenciaci přístupu k řešení konkrétní trestní věci. Obecně lze konstatovat, že v řízení ve věcech mladistvých mají přednost postupy přispívající k předcházení trestné činnosti před opatřeními represivní povahy.

8. Klíčovou roli dále hraje snaha zacházet s mladistvými pachateli způsobem, který odpovídá jejich rozumové (a mravní) vyspělosti a zvláštnostem jimi páchané trestné činnosti, a snaha nabídnout jim jinou cestu, po které mohou jít a vypořádat se s následky trestného činu. Tomu odpovídá i pojetí tzv. relativní trestní odpovědnosti mladistvého, kdy mladistvý, pokud dosáhne věku 15 let, je příčetný, ale není dostatečně rozumově a mravně vyspělý, nebude za své jednání trestně odpovědný. Nedoručení rozumové a mravní vyspělosti však nebrání

uložení opatření; užití se opatření pro trestně neodpovědné děti dle § 93 tohoto zákona.

K odst. 3

9. Zákon vychází z řady obecných principů zakotvených v trestněprávních normách. Ve vztahu k obecnému trestnímu právu je však normou speciální, upravující odchylně základy trestní odpovědnosti mladistvých, systém opatření jako právních následků jejich trestného jednání, výkon soudnictví nad mladistvými v trestních věcech a některé zásadní odchylky řízení ve věcech mladistvých, dále postupy a opatření přijímaná vůči dětem mladším 15 let a trestně neodpovědným mladistvým, kteří se dopustili činů jinak trestných.

10. S ohledem na to, že tento zákon se vztahuje na všechny osoby mladší 18 let, tedy i na trestně neodpovědné děti, platí pro ně jako obecné předpisy i normy netrestněprávní – např. občanský soudní řád, zákon o zvláštních řízeních soudních a další související předpisy.

11. Jestliže zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „z. s. m.“) neobsahuje speciální úpravu, použije se podle povahy věci některého ustanovení z předpisů výše uvedených, který je pak obecnou normou, jež dopadá na posuzovaný případ. Subsidiární užití obecných předpisů je pak možné v různém rozsahu. V některých případech zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje celý nový institut, jež obecné předpisy vůbec neznají (např. peněžité opatření s podmíněným odkladem), a v takovémto případě se obecné předpisy uplatní, jen pokud jde o zcela obecnou úpravu – např. zásady pro ukládání trestního opatření nebo ustanovení upravující příslušné rozhodnutí (rozsudek či usnesení) apod. V jiných případech však zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje pouze dílčí otázku, např. délku promlčecí doby v § 8 odst. 1 nebo u zákazu činnosti požadavek, aby jeho uložení nebylo na překážku přípravě na budoucí povolání s úpravou horní hranice sazby tohoto trestu. V tomto případě použijeme tuto výjimku, ale jinak se v celém rozsahu použije obecná úprava.

12. Subsidiární užití obecných právních předpisů však může být někdy nejasné. Máme na mysli např. otázku užití trestního řádu a jeho § 302–306a – řízení proti uprchlému – v případě mladistvého pachatele provinění. Dřívější právní úprava – trestní řád před novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. – zakazovala užití tohoto procesního institutu při řízení s mladistvým; nicméně po výše uvedené novelizaci je ustanovením § 306a tr. řádu dostatečně zajištěno právo mladistvého na obhajobu v podobě nového řízení, a odpadl tedy důvod pro omezení užití tohoto řízení v trestní věci mladistvého. Vyjdeme-li z § 1 odst. 3 z. s. m. a § 291 tr. řádu, je užití tohoto procesního institutu možné, neboť tato problematika není v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže výslovně upravena a není ani zákonem o soudnictví ve věcech mládeže ani trestním řádem výslovně vyloučena. Pro možnost užití tohoto ustanovení hovoří i znění § 64 odst. 1 z. s. m., které s využitím řízení proti uprchlému v trestní věci mladistvého přímo počítá. Předpokládáme však, že užití tohoto procesního institutu bude spíše výjimečnou záležitostí.

Z judikatury:**K odst. 2**

1. Soud pro mládež má vždy za povinnost uvažovat o celé šíři institutů stanovených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, aby následně vybral takové, které naplní jeho účel a smysl, jak je vymezený v ustanovení § 1 odst. 2 z. s. m. Lze proto říci, že před tím, než soud pro mládež zvolí některé z trestních opatření, je povinen zkoumat nejen opatření, jež by mohl mladistvému jako nejvhodnější uložit, ale i to, nepřichází-li do úvahy mimo jiných vhodných prostředků i takové, které trestní opatření nahradí, jako např. upuštění od uložení trestního opatření podle § 11 odst. 1 z. s. m., podmíněné upuštění od uložení trestního opatření podle § 14 z. s. m., postoupení věci podle § 39 z. s. m. (**NS 8 Tdo 128/2012**)
2. Z obsahu a smyslu tohoto ustanovení plyne, že zákon jím zejména zdůrazňuje, aby bylo užito takového opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se dítě mladší patnácti let nadále páchání protiprávního činu zdrželo a našlo si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji, což jsou funkce obecné povahy, a předpokládá, aby podle svých sil a schopností přispělo k odčinění újmy vzniklé takovým činem. (**NS 8 Tdo 1158/2007, Rt 41/2009**)
3. V případech posuzování rasově motivované trestné činnosti je důležité, že z těch hledisek, které potlačuje, jde podle názoru Nejvyššího soudu také o hledisko tzv. generální prevence. Požadavkem výchovného působení trestu na ostatní členy společnosti, zejména v tom smyslu, aby byli odrazeni od páchání určitého druhu trestné činnosti, nelze odůvodnit uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody mladistvému v případě, kdy ostatní hlediska pro ukládání trestu umožňují uložení trestu nespojeného s odnětím svobody. (**NS 7 Tz 198/99, Rt 25/2000**)
4. Celé řízení musí být vedeno tak, aby přispělo k předcházení a zamezování protiprávního páčání činů jinak trestných. Toto ustanovení zdůrazňuje proto především výchovnou složku tohoto řízení, které musí být vedeno se zvláštní pečlivostí tak, aby byly dokázány příčiny vzniku činu jinak trestného a skutečnosti významné pro posouzení osobních, rodinných a jiných poměrů dítěte.

Jedině podrobným prozkoumáním poměrů dítěte a jeho rodiny, jeho chování ve škole, v domácím prostředí či na veřejnosti a pečlivým zmapováním jeho dosavadního života lze posoudit, jak dalece je rozumově rozvinuto, na jakém stupni je jeho mravní vývoj, jakou má povahu, v jakém prostředí vyrůstá, jak se na jeho celkovém rozvoji podílí působení rodiny a jeho příslušníků, eventuálně dalších činitelů, kteří se na jeho výchově podílejí. Je tedy nezbytné zajistit co nejvíc poznatků o tom, jak se dítě vyvíjelo do doby spáchání činu jinak trestného, a tyto posoudit v souladu s okolnostmi, za nichž byl čin jinak trestný spáchán, včetně toho, jakou měrou se na něm dítě podílelo. Všechna takto zjištěná a ověřená fakta mohou teprve ve svém souhrnu tvořit dostatečný a spolehlivý podklad pro rozhodnutí o tom, jaké opatření či jaký prostředek by vymezený účel zákona splnil. (**NS 8 Tdo 185/2006, Rt 3/2007**)

K odst. 3

5. S ohledem na ustanovení § 1 odst. 3 z. s. m., lze konat řízení proti uprchlému podle § 302 a násl. tr. řádu i v trestní věci mladistvého, neboť konání tohoto způsobu řízení není zákonem o soudnictví ve věcech mládeže vyloučeno (srov. § 64 odst. 1 citovaného zákona). (**NS 8 Tdo 49/2007, Rt 54/2007**)
6. Také v trestním řízení proti obviněnému mladistvému může samosoudce vyhotovit ve smyslu § 314d odst. 3 tr. řádu zjednodušený písemný rozsudek, který neobsahuje odůvodnění, jestliže se po vyhlášení rozsudku státní zástupce i obviněný mladistvý vzdali odvolání, nebo prohlášení o tom, že se vzdávají odvolání, učinili ve lhůtě, kterou jim samosoudce stanovil. Uvedenému postupu nebrání ani skutečnost, že takové prohlášení nečinil i obhájce obviněného mladistvého, ani skutečnost, že se osoby, které mohou podat proti rozsudku odvolání

ve prospěch obviněného mladistvého (§ 247 odst. 2 tr. řádu, § 72 odst. 1 z. s. m.), odvolání nevzdaly, případně že takový obviněný neprohlásil, že si nepřeje, aby tyto osoby podaly v jeho prospěch odvolání. (NS 8 Tdo 1557/2006)

7. Ve veřejném zasedání, v němž se rozhoduje podle § 14 odst. 4 z. s. m. o tom, zda mladistvý vykoná podmíněně odložený trest odnětí svobody nebo zda podmíněně odsouzení bude ponecháno v platnosti, příp. bude prodloužena zkušební doba, neztrácí obviněný charakter mladistvého ani když v době veřejného zasedání již dovršil osmnáctý rok věku. Proto i v tomto stádiu trestního řízení je nutno užít všech procesních ustanovení z. s. m. (NS 1 Tz 9/68, Rt 51/1968)

Související ustanovení:

§ 2 odst. 1 písm. a) – pojem mládeže, § 2 odst. 1 písm. b) – pojem dítěte mladšího patnácti let, § 2 odst. 1 písm. c) – pojem mladistvého, § 3 odst. 3, 4 – základní zásady, § 5 – odpovědnost mladistvého, § 9 odst. 1 – účel opatření, § 55 odst. 1, 2 – zjištění poměru mladistvého, § 68 – obecná ustanovení, § 93 – opatření

Související předpisy:

Ústava (zejména čl. 32 o tom, že zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena), – čl. 37 Úmluvy o právech dítěte – § 12 odst. 1, § 109, § 110 tr. zákoníku, – § 2 odst. 4, § 11 odst. 1 písm. d), § 43 tr. řádu, – § 1 odst. 2, § 6 písm. c) zák. o soc.-práv. ochraně dětí, – § 1 odst. 1, § 9 odst. 2, § 2920 obč. zák., – § 7 odst. 3 o. s. ř.

Z literatury:

Zehr, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 48 s.

§ 2

Vymezení některých pojmů

(1) Není-li zákonem stanoveno jinak, pak se rozumí

- a) mládeží dětí a mladiství,
- b) dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku,
- c) mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

(2) Podle tohoto zákona se dále rozumí

- a) protiprávním činem provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný,
- b) opatřeními výchovná opatření (§ 15 až 20), ochranná opatření (§ 21 až 23) a trestní opatření (§ 24 až 35) u mladistvých a opatření ukládaná dětem mladším patnácti let (§ 93); přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu trestního zákoníku a trestního řádu nahrazují výchovná opatření,
- c) orgány činnými podle tohoto zákona jsou policejní orgány, státní zástupci a soudy pro mládež²⁾,
- d) soudem pro mládež zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu,

e) obecným soudem jiný senát nebo samosoudce téhož soudu nebo jiný soud, který neprojednává protiprávní činy mládeže.

²⁾ § 12 odst. 1 až 5 trestního řádu.

K odst. 1

1. Tento zákon upravuje problematiku mládeže, kterou se rozumí všechny osoby mladší 18 let. S ohledem na hranici trestní odpovědnosti, jež je nyní v ČR stanovena na 15 let, bylo nezbytné vytvořit dvě kategorie těchto osob, aby byla tato hranice trestní odpovědnosti respektována. Obecně zažitý pojem mladistvý má své tradice, proto byl ponechán pro osoby již trestně odpovědné nacházející se ve věku 15 až 18 let.

2. Pro osoby trestně neodpovědné zákonodárce ponechal pojem „dítě“. Tento pojem však doplnil přídavkem „do 15 let“, který jej upřesňuje, aby nedocházelo k záměně, když trestní zákoník totiž definuje jako dítě všechny osoby do 18. roku věku. Zde je ale třeba mít na paměti, že se z pohledu trestního zákoníku jedná o osoby poškozené nebo ohrožené, jež jsou předmětem trestného činu či provinění, které trestní zákoník chrání.

3. V praxi se setkáme dále s výrazem **nezletilá osoba**, pokud se jedná o činnost trestně neodpovědných dětí. Toto označení však není vhodné, neboť dle občanského práva jsou za nezletilé osoby považovány všechny osoby do dosažení zletilosti, tedy do dosažení věku 18 let. Pojem zletilost je odlišný od pojmu svéprávnost, kdy plné svéprávnosti (dle civilních předpisů) se nabývá dosažením zletilosti nebo přiznáním soudu nebo uzavřením manželství (§ 30 odst. 2 obč. zák.). Pojem nezletilý je tedy pojem ryze občanskoprávní, a nemá tedy v případě trestního práva oporu v zákoně.

4. Dovršení hranice trestní odpovědnosti se vztahuje až na den následující po 15. narozeninách, což je praktické pro orgány činné v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“), neboť nemusí zjišťovat přesný čas narození dané osoby a navíc toto počítání času odpovídá § 139 tr. zákoníku.

5. Důležité je zmínit, že tento zákon nikde nestanoví definici **tzv. osoby blízké věku mladistvých**. Tento pojem definovala judikatura a rozumí se jí osoba, která překročila 18. rok věku, ovšem nedovršila 19. roku věku (srov. např. Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník. I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 574–575). Toto označení nalezneme např. v trestním zákoníku a je možné těmto osobám uložit některá opatření dle tohoto zákona.

K odst. 2

6. Toto ustanovení diferencuje mezi proviněním, trestným činem nebo činem jinak trestným, a to s ohledem na to, o jakého pachatele se jedná.

7. **Provinění** je pojem, který je totožný s pojmem trestný čin, ale odráží princip restorativní justice v tom ohledu, aby u mladistvých nedošlo k možné stigmatizaci pachatele. Mladiství tedy páchají trestné činy, ale tyto se označují jako provinění.

Nicméně provinění má stejné základní znaky jako trestný čin, musí se jednat o čin protiprávní (znak protiprávnosti – rozpor s právní normou v rámci právního řádu) a musí vykazovat znaky uvedené v trestním zákoníku (obligatorní znaky skutkové podstaty uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku) – tedy objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku. Znaky uvedené v trestním zákoně jsou tzv. formálními znaky trestného činu a odrážejí současné formální pojetí trestného činu. Tuto poměrně přísnou koncepci, kdy k trestní odpovědnosti za protiprávní čin postačuje naplnění obecných znaků v podobě věku (min. 15 let), přičetnosti a u mladistvých i dostatečného stupně rozumové a mravní vyspělosti a formálních znaků skutkové podstaty změkčuje tzv. materiální korektiv, kterým je § 12 odst. 2 tr. zákoníku (tzv. zásada subsidiarity trestní represe) a procesněprávní korektiv (tzv. princip oportunitity), který umožňuje státnímu zástupci zastavit trestní stíhání z důvodu neúčelnosti dle § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu.

8. Osoby, jež nejsou trestně odpovědné, a to buď s ohledem na věk, nepřičetnost, nebo nedostatečnou rozumovou a mravní vyspělost, se dopouštějí **činu jinak trestného**. **Trestné činy** pak mohou spáchat jen osoby dospělé, pokud jsou trestně odpovědné. Vystává otázka, proč v definici zůstal pojem trestný čin. Odpovědí na tuto otázku je, že mladiství mohou páchat trestnou činnost i po dosažení věku 18 let a jednat v tzv. souběhu. Pak se v rámci jednoho trestního řízení budou projednávat jak provinění, tak trestné činy téhož pachatele. Druhým důvodem je to, že zákonodárce v původním návrhu tohoto zákona počítal i s kategorií osob blízkých věku mladistvých, které již jsou dospělé, a proto by spáchaly trestné činy. V konečném znění zákona se již s osobou blízkou věku mladistvých nesetkáme. Tento pojem se nicméně vyskytuje v trestním zákoníku a trestním řádu.

9. **Opatření** je právní následek provinění, které je založeno na monistickém principu. Opatření se dělí na tři druhy dle závažnosti ve vztahu k pachateli a omezení jeho svobody. Výchovná opatření, jak je uvedeno z názvu, mají především na mládež působit výchovně (blíže viz § 15 a násl. z. s. m.), ochranná opatření chrání pachatele a společnost před dalšími jeho protiprávními činy (viz § 21 a násl. z. s. m.) a trestní opatření jsou téměř identická s tresty pro dospělé pachatele s modifikací s ohledem na mladistvé (viz § 24 a násl. z. s. m.).

10. Písmeno b) tohoto odstavce upravuje poměr přiměřených povinností a omezení u mladistvých tak, že v jejich případě mají přednost výchovná opatření. Mezi tyto patří mimo jiné i výchovná omezení a výchovné povinnosti, které jsou obsahově podobné přiměřeným omezením či povinnostem definovaným v trestním zákoníku (blíže viz § 18 – výchovné povinnosti a § 19 – výchovná omezení a § 48 odst. 4 trestního zákoníku).

11. **Orgány činné v trestním řízení** vystupují za stát v řízení proti mládeži a jsou definovány v trestním řádu. Jedná se o policejní orgány, státní zastupitelství a soud.

12. Neexistence zvláštního samostatného soudnictví pro mládež je nahrazena zřízením **zvláštních senátů pro mladistvé**, kdy soudci těchto senátů mají průpravu s prací s mládeží a každý obecný soud má takto specializované soudce. Místní

příslušnost (viz § 37 z. s. m.) je upravena odlišně od dospělých pachatelů, kde má přednost kritérium bydliště mladistvého, tzn. že primárně je místně příslušným k projednání věci soud, v jehož obvodu mladistvý bydlí, a nemá-li stálé bydliště, pak soud, v jehož obvodu se mladistvý zdržuje nebo pracuje; věcná příslušnost je dána obecně.

13. V případech, kdy již mladistvý páchal trestnou činnost po dovršení věku 18 let, jsou příslušné k projednání věci obecné soudy, a to v případech, kdy se jedná např. o pokračující trestný čin. Jiné situace jsou upraveny v § 73 (např. případ souběhu provinění a trestných činů páchaných tímž pachatelem před dovršením 18. roku věku a po něm, nebo pokud je zahájeno trestní stíhání až po dovršení 19. roku věku)

Z judikatury:

K odst. 1

1. Ve smyslu § 89 odst. 15 tr. zákoníku o počítání času se za mladistvého považuje i pachatel, který spáchal provinění ještě v den svých osmnáctých narozenin.

Dobou spáchání provinění se obecně rozumí okamžik dokonání provinění. U pokračování, které tvoří z hlediska hmotného práva jediný skutek (§ 12 odst. 12 tr. řádu), se za dobu spáchání činu považuje doba ukončení provinění, tedy okamžik, kdy byl ukončen poslední dílčí útok (nikoliv doba dokonání). Jestliže tedy sice část pokračujícího provinění (trestného činu) byla vykonána ve věku mladistvých, avšak čin byl ukončen až po osmnáctém roce věku, posuzuje se pachatel takového činu za celou trestnou činnost jako dospělý. (**NS 8 Tdo 167/2012**)

2. Pokud z. s. m. používá v hlavě třetí pojmu „dítě mladší patnácti let“, označuje tak toho, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku, jak je vymezeno v ustanovení § 2 písm. c) tohoto zákona. Skutečnost, že dítě po spáchání činu jinak trestného již dovršilo patnáctý rok věku, nebrání zahájení řízení podle hlavy třetí a uložení opatření podle § 93 odst. 1 zák. č. 218/2003 Sb.

Zákonodárce při označování provinilců z řad mládeže, kterou lze souhrnně označit i pojmem děti, používá u dětí ve věku od 15-ti do 18-ti let označení „mladiství“ a u dětí, které nedosáhly věkové hranice 15-ti let, označení „dítě mladší patnácti let“. Přitom takovéto označení je odvislé vždy od okamžiku, kdy provinilec spáchal provinění, nikoli od toho, kdy takové provinění je projednáváno (viz. formulace užitá v § 2 písm. c) a d) z. s. m. – „... Ten, kdo v době spáchání ...“). Nelze proto ani z formulace ust. § 90 odst. 1 z. s. m. dovozovat, že pouze dítěti, které v době rozhodování příslušného soudu pro mládež je mladší než patnáct let, lze uložit opatření ve smyslu § 93 odst. 1 z. s. m. (**KS České Budějovice 3 Rodo 6/2006**)

K odst. 2

3. Dítěti mladšímu patnácti let, které se dopustilo činu jinak trestného, nelze uložit s ohledem na ustanovení § 1 odst. 3 a § 93 odst. 1 z. s. m., ochranné opatření zabránící věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 73 odst. 1 písm. a) trestního zákona (zák. č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů), resp. podle § 101 odst. 1 písm. a) tr. zák. (**NS Tpjn 300/2010 Stan**)

Související ustanovení:

§ 2 odst. 1 písm. b) – pojem dítěte mladšího patnácti let, § 2 odst. 1 písm. c) – pojem mladistvého, k písm. b): § 89 – vyloučení trestní odpovědnosti dítěte mladšího patnácti let a použití opatření proti němu, § 90 – zahájení řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, § 91 – účastníci řízení, § 92 – jednání, § 93 – opatření použitelná vůči dětem mladším patnácti let, § 94 – uveřejnění výsledků řízení, § 95 – náhrada nákladů řízení, § 96 – užití předpisů o občanském soudním řízení, k písm. c): § 5 – odpovědnost mladistvého, § 7 – účinná lítost u mladistvého, § 8 – promlčení trestního stíhání u mladistvého, § 9–34 – opatření ukládaná mladistvým, § 35 – zahlázení odsouzení

u mladistvých, § 36–88 – řízení v trestních věcech mladistvých, § 42 – práva mladistvého, § 43 – zákonný zástupce mladistvého, § 44 – obhájce mladistvého, § 55–58 – dokazování v řízení o mladistvých, § 74–88 – výkon rozhodnutí v trestních věcech mladistvých, k odst. 2 písm. a): § 6 – provinění, § 89 odst. 2 – spáchání činu jinak trestného dítětem mladším patnácti let, k odst. 2 písm. b): § 15–20 – výchovná opatření, § 21–23 – ochranná opatření, § 24–33 – trestní opatření, § 34 – promlčení výkonu trestního opatření, § 35 – zahazení odsouzení, § 93 – opatření ukládaná dětem mladším patnácti let, k odst. 2 písm. c): § 3 odst. 8 – zvláštní průprava soudců, státních zástupců a policejních orgánů působících v trestních věcech mládeže, § 36 – osobní a odborné předpoklady orgánů činných podle tohoto zákona, k odst. 2 písm. d): § 4 – výkon soudnictví ve věcech mládeže, k odst. 2 písm. e): § 2 odst. 1 písm. a) – pojem mládeže, § 2 odst. 2 písm. a) – pojem protiprávního činu

Související předpisy:

čl. 2 odst. 3, čl. 80, čl. 91 Ústavy, – § 13 odst. 1, § 48, § 126 tr. zákoníku, – § 12 odst. 1–5 tr. řádu, – § 42 odst. 2 zák. o soudech a soudcích, – § 8 odst. 3 z. s. z., – § 12 a násl. vyhlášky č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, – § 2, § 22 zák. o Policii, – § 4 odst. 1 písm. a), b) zák. č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii, – § 3 odst. 8 zák. o Vězeňské službě, – § 11 zák. č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, – § 1 zák. č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, – § 1 odst. 2 zák. č. 13/1993 Sb., celního zákona, – § 4 odst. 1 písm. d) zák. č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky

Z literatury:

Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník. I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 574–575.

§ 3

Základní zásady

(1) Nikdo nemůže být podle tohoto zákona postižen za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán, a jen tento zákon v návaznosti na trestní zákoník stanoví, které jednání je proviněním nebo činem jinak trestným, a sankce a způsob jejich ukládání, směřující především k obnově narušených sociálních vztahů, začlenění dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a k předcházení protiprávním činům.

(2) Trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona.

(3) Opatření uložené podle tohoto zákona musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu. Politické, národní, sociální nebo náboženské smýšlení mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let, jeho rodiny nebo rodiny, v níž žije, anebo způsob výchovy mladistvého nebo dítěte